

سرشناسه: قربانی، هاشم، ۱۳۶۴ -

عنوان و نام پدیدآور: سنجش تحلیلی-عقلانی معنویت اسلامی و شبه معنویت‌های نوظهور: از نقد شبه معنویت‌ها تا کاربردی‌سازی معنویت اسلامی / هاشم قربانی.

مشخصات نشر: قزوین: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۴۰۱ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۹۸-۵۷-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۳۸۵]-۴۰۱.

عنوان دیگر: از نقد شبه معنویت‌ها تا کاربردی‌سازی معنویت اسلامی.

موضوع: معنویت - اسلام

موضوع: Spirituality, Islam

موضوع: معنویت-- جنبش عصر جدید

موضوع: Spirituality-- New age movement

شناسه افزوده: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

شناسه افزوده: Imam Khomeini International University

ردف بندی کنگره: BP ۲۵۰/۵۵

ردف بندی دیویی: ۲۹۷/۶۳

شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۲۵۹۱۰

وضعیت رکورد: فیبا

عنوان: سنجش تحلیلی - عقلانی معنویت اسلامی و شبه معنویت‌های نوظهور (از نقد شبه معنویت‌ها تا

کاربردی‌سازی معنویت اسلامی)

نویسندگان: هاشم قربانی

ناظر فنی: حمید کلهر

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۹۸-۵۷-۷

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

قیمت: ۱۰۰ هزار تومان

سمارگان: ۵۰۰ جلد

ناشر: انتشارات دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

قزوین، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، تلفن ۳۳۶-۰۲۸

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

مسئولیت حقوقی و قانونی محتوای کتاب بر عهده صاحبان اثر است

سنجش تحلیلی-عقلانی معنویت اسلامی و شبه معنویت های نوظهور
(از نقد شبه معنویت ها تا کاربردی سازی معنویت اسلامی)

www.ketab.ir

هاشم قربانی

عضو هیات علمی دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱
----------------	---

بخش یکم

توصیفی از الگوی مقایسه‌ای و اهمیت و کارآئی آن در تحلیل‌های دین‌شناختی

طرح مسأله	۱۱
تحلیل انتقادی الگوی توصیف محور	۱۵
رویکرد قرآن و روایات در تبیین مسائل	۲۱
الگوی مقایسه‌ای	۲۴
فرآیند مقایسه	۳۲

بخش دوم

انسان و مسأله معنویت‌خواهی

طرح مسأله	۳۹
تحلیل نیاز انسان به معنویت	۴۰
جستی معنویت	۵۷
شاخصه‌های معنویت‌راستین	۵۹

بخش سوم

معنویت‌های نوظهور

پیش درآمد	۶۷
نگاه اجمالی به شبه معنویت‌ها	۶۷
آسیب‌های پیشرو	۷۸
فصل یکم تحلیل انتقادی عرفان کیهانی	۸۵
درآمد	۸۵
مؤسس عرفان حلقه و آثار او	۸۷

۹۰	تحلیل انتقادی باورها و عقاید بنیادین عرفان حلقه
۱۱۲	نتیجه بحث شبکه کیهانی و شیطان: ارائه یک ادعا مبنی بر همسانی آنها!
۱۱۴	ادعای درمان و برونریزی در عرفان کیهانی
۱۱۸	اشاراتی به برخی گفتارهای طاهری و همسوئی آن با دعاوی وهابیت
۱۲۱	فصل دوم شیطان پرستی؛ مدعی جدید معنویت
۱۲۱	پیش درآمد
۱۲۵	نگاهی اجمالی به آیات قرآن در مورد شیطان و اشاره ای به رخدادی شیطانی
۱۳۰	دوره های مختلف شیطان پرستی
۱۳۶	کتاب مقدس شیطان پرستان چه میگوید؟
۱۳۸	روش های گسترش شیطان پرستی
۱۴۵	فصل سوم قانون جذب؛ از موفقیت و شادکامی تا ادعای معنویت گروی
۱۴۵	طرح یک داستان؛ پادشاه و لباس نادیدنی!
۱۴۸	قانون جذب؛ از چیستی تا بیان گسترده آن
۱۵۱	ادعاهای قانون جذب و تحلیل آن ها
۱۵۸	تحلیل شواهد و دلایل قانون جذب
۱۶۶	ملاحظات انتقادی
۱۸۷	نگاهی به مفهوم متعالی دعا در اسلام
۲۰۱	فصل چهارم اشو؛ از ادعای معنویت تا سقوط اخلاقی
۲۰۱	درآمد
۲۰۲	شخصیت و زیست نامه اشو
۲۰۵	آموزه های اشو و ملاحظات انتقادی

بخش چهارم

تحلیل معنویت اسلامی

۲۲۱	فصل یکم جایگاه معنویت در ارزش شناسی اسلامی
۲۲۱	طرح مسأله
۲۲۳	فکرورزی مبتنی بر معنویت؛ طرازی برای انسانی بودن زیست انسان

۲۲۶	ارزش های معنوی در هرم ارزش شناسی اسلامی
۲۵۳	فصل دوم الگوی سیر معنوی در معنویت اسلامی
۲۵۳	الگوی سیر معنوی
۲۵۹	تمایز الگوی ارائه شده از برخی پندارهای ناصحیح
	فصل سوم چیستی معنویت اسلامی و جغرافیای فرآیند طریقت در معنویت اسلامی (برنامه عملیاتی)
۲۶۹	تعریف معنویت اسلامی
۲۷۲	تعریف فرآیند طریقت و چند اصطلاح معطوف بر آن در حوزه عرفان اسلامی
۲۷۴	جغرافیای فرآیند طریقت (برنامه عملیاتی مشتمل بر استراتژی ها و تاکتیک ها)
۲۸۰	تبیین چند نکته
۲۸۵	فصل چهارم جایگاه عقلانیت در معنویت اسلامی و سنجش آن با شبه معنویت های نوظهور ...
۲۸۵	طرح مسأله
۲۸۸	سوالات بنیادین دستگاه های معنویت گرا و مسأله های عقلانی آن
۲۸۹	بافتارشناسی مسأله؛ از جایگاه عقلانیت در عرفان تا رهاافت عقلانی در سنجش معنویت ها
۲۹۲	چیستی گونهی عقلانیت در سنجش معنویت اسلامی و معنویت های نوپدید
۲۹۸	سنجش عقلانی چهار مسأله بنیادین در معنویت اسلامی و شبه معنویت ها
۳۱۵	فصل پنجم تحلیل انتقادی آموزه «ترک تعلقات این دنیائی»
۳۱۵	طرح مسأله
۳۱۸	دو تصویر از دنیا؛ [۱] ظلمانی انگاری دنیا و [۲] جنبه پدیداری دنیا برای انسان
۳۲۵	سطح بندی معناشناختی دنیا در آیات قرآن
۳۳۰	امکان سنجی و مطلوبیت ترک تعلقات دنیوی براساس دو تصویر از دنیا
۳۳۴	سنجش تصویرسازی اسلام با دیدگاه های رقیب و انگاره های ناصواب
۳۴۱	فصل ششم خودشناسی در معنویت اسلامی
۳۴۱	طرح مسأله
۳۴۲	خودشناسی بر پایه تحلیل های فلسفی - عرفانی
۳۵۳	گذری بر مفهوم خود تصویری (= خودانگاره) در روانشناسی
۳۵۷	فصل هفتم تحلیلی از سه مفهوم عرفانی: وحدت وجود، تجلی و ولایت

۳۵۷	طرح مسأله.....
۳۵۹	وحدت وجود.....
۳۶۷	تجلی.....
۳۶۸	ولایت و انسان کامل.....
۳۷۱	فصل هشتم عشق در معنویت اسلامی.....
۳۷۱	عشق ورزی و زیست عاشقانه در معنویت اسلامی.....
۳۷۶	عشق؛ عالمی دیگر.....
۳۷۸	عشق ورزی و تعالی اجتماعی.....
۳۸۱	عشق؛ ارتباطی دوسویه و شور زندگی.....
۳۸۵	منابع.....

پیش‌گفتار

دَعَاؤُهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ
وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

معنویتِ مبتنی بر آموزه‌های اسلامی شامل عالی‌ترین الگوهای معنوی در طراحی زیست متعالی و ارائه‌دهنده درون‌محتوائی غنی و استوار بر بنیادهای هستی‌شناختی اصیل است. ضرورت توسعه کاربردی و بازشناسایی ظرفیت‌های اصیل آن در دنیای کنونی اقتضا می‌کند بازاندیشی مذاقانه‌ای در شیوه‌نامه‌های آموزشی و پژوهشی و کیفیت طراحی آن از جهت روش‌شناسی انجام شود. معنویت اسلامی بویژه با بُعد کاربرستی آن، اینک، شوربخانه، به تنوع در محقق به سر می‌برد، بلکه وجود آثاری با رویکرد شناسایی و بسط عرفان عملی می‌سلام، به دلایل مختلف از جمله فنی‌نگاری به لحاظ محتوائی، تحجرزدگی از لحاظ روش‌شناسی و شیوه‌های مواجهه، تخصصی‌گروی از لحاظ مخاطب‌شناسی و آن را بیشتر غیر کاربردی و نا اثربخش به نمایش می‌گذارد. عمدتاً این آثار، دچار آسیب‌هایی همچون شرح احوال‌نویسی و تاریخ‌گویی‌اند و برنامه‌ای عملیاتی جهت بسط و گسترش عرفان و معنویت در راستای همه‌گانی‌سازی آن ندارند.

اندیشه‌ها و اندیشمندان حوزه عرفان و تصوف در دوران اسلامی، خواه تصوف و عرفان اولیه و یا تصوف و عرفان اعتلا یافته در دوره‌های بعدی، و خواه مکاتب صوفی خراسان و یا عراق، و خواه افرادی که به بسط نظری عرفان یاری رساندند، نظیر ابن عربی، قیصری، سید حیدر آملی و جامی. اینان همگی به عنوان سرمایه‌های ساحت عرفان و تصوف محسوب می‌شوند. اما اینک یک مسأله مهم وجود دارد و آن این است که آیا از این سرمایه عظیم عرفانی، در جهت ترسیم معنویت اسلامی با بعد کاربردی در جهان جدید با اقتضائات نوپدید آن، بهره‌برداری شده است؟ آیا عرفان متحقق در دوران اسلامی با تمام داشته‌ها و سرمایه‌های خود، هم‌اینک، چنین سؤالی را برای

خود طراحی می کند؟ اگر آری، راهکار کدام است و چگونه از آن سرمایه به چنین تصویری کاربردی دست یابیم؟ اما شوربختانه باید گفت مطالعه برخی آثاری که در دوره کنونی در راستای عرفان عملی در اسلام سامان یافته است، حتی چنین سؤالی را برای خود مطرح نمی کند و گرفتار آسیب های مختلف از حیث روش شناسی، محتوا و شیوه های تعامل اند.

موضوع پژوهش حاضر، واکاوی مفاهیم عرفانی و مسائل حوزه عرفان نظری همچون کشف و شهود، وحدت وجود و تجلی نیست؛ بلکه هدف آن ارائه الگویی معنوی برای زیستن بر پایه آموزه های اسلامی است و تمام متون عرفان متحقق در دوران اسلامی را به منزله سرمایه برای تدوین و طراحی این الگو لحاظ می کند. اما بیش از آنکه تکیه گاه خود را بر پایه چنین آثاری بنا نهد، بیشتر بر آموزه های اصیل اسلامی استوار می سازد.

آسیب شناسی عرفان و معنویت اسلامی در دوران جدید بسیار ضروری است. یکی از علت های ضرورت این امر، ظهور شتابان معنویت ها و شبه معنویت های نوپدید با تنوع گسترده است. این پرسش قابل طرح است که جایگاه معنویت اسلامی در مواجهه با شبه معنویت های جدید چیست؟ پاسخ بدین مسأله لزوماً با الگوی مقایسه ای و سنجش محوره همراه است. کتاب حاضر با چنین هدفی نگارش یافته است؛ هم رهیافتی آسیب شناسانه دارد، هم رویکرد کاربردی به معنویت اسلامی در جهت فراگیر ساختن و ایجاد حس قابلیت دسترس بودن آن و خارج نمودن آن از برخی تصویرسازی های ناصحیح مبتنی بر فهم نادرست؛ و از دگر سو، بر سنجش و مقایسه استوار است تا بنیانی عقلانی برای طرح و بحث فراهم سازد و از برخی پندارداشت های متحجرانه بپرهیزد.

بنابراین در این کتاب طرحی آسان یاب از عرفان عملی یا معنویت اسلامی به نمایش گذاشته خواهد شد که با ساختاری عقلانی در مواجهه با مهمترین مسائل حوزه عرفان همراه است. آینده نگاری جامعه اسلامی - ایرانی و تصویرسازی تمدن نوین اسلامی، لزوماً ابتدایافته بر معنویت و اخلاق است؛ جایگاه این سؤال همواره وجود

دارد که ویژگی‌ها و خصیصه‌های معنویت‌ی که از ارکان جامعه اسلامی و تمدن نوین اسلامی خواهد بود، چیست؟ طراحی معنویت کاربردی که استوار بر نظریه‌سازی-های عرفان اصیل اسلامی باشد، از ضرورت‌های سامان‌دادن به تمدن نوین اسلامی است. در این کتاب، توجه به رویکرد کاربردی معنویت در دستور کار قرار گرفته است. درون‌محتوای این اثر در واقع، ارائه تصویری از چهار مسأله بنیادین ساحت عرفان و معنویت است:

[۱] مسأله وجود و حضور خداوند

[۲] مسأله شیطان در جایگاه معاند زیست مؤمنانه و به عنوان آفت زندگی انسانی

[۳] مسأله دعا و نیایش

[۴] مسأله عشق و زیست عاشقانه.

این چهار، بی‌تردید از مهمترین مسائل حوزه عرفان و معنویت به شمار می‌آیند. از این رو، تلاش شده است آموزه‌های معنویت اسلامی در این مسائل چهارگانه با رهیافت-های چهار شبه‌معنویت به بحث و مقایسه گذاشته شود؛ در مسأله وجود و حضور خداوند در زندگی، آموزه‌های عرفان و معنویت اسلامی با شبه‌معنویت عرفان کیهانی برسنجیده شده است. در مسأله دوم، سخن از شیطان است. از آموزه‌های سلبی اسلامی، دوری از شیطان و وسوسه‌گری‌های اوست. این امر تبیین خواهد شد که امروزه شیطان‌پرستی، با به‌کارگیری ابزارهای تبلیغاتی گسترده، دین، اخلاق و انسانیت را به مسلخ کشانده است. توجه بدین امر، بازگوکننده اهمیت هشدارهای قرآنی نسبت بدین موضوع است. در مسأله دعا، قانون جذب و در مسأله عشق‌ورزی تعلیم اسلامی در این حوزه با شبه‌معنویت اشو سنجش شده است. در این ساختار، مخاطب، هم، با گونه‌ای آسیب‌شناسی مواجهه می‌شود: آسیب‌شناسی در حوزه فهم معنویت اسلامی، فراگیر نمودن آن و کاربرست آن در زندگی و آسیب‌شناسی جریان-های نوظهور معنویت‌گرا؛ و نیز با شناخت شبه‌معنویت‌ها، داشته ارزشمند خود را خواهد شناخت و در این شناسائی، گونه‌ای مواجهه عقلانی مشاهده خواهد کرد.

در این نوع مواجهه، سنجش و مقایسه اهمیت وافری دارد؛ بدینسان در بخشی از این اثر، به جایگاه الگوی مقایسه‌ای در مواجهه با مسائل معنویت اسلامی اشاره خواهیم نمود. از دگر سو، آموزش فراگیر و همگانی معنویت اسلامی بویژه در سطح دانشگاهی از ضرورت‌ها و الزامات ساخت جامعه‌ای نوین و در افقی فراگیر، تمدن نوین بر پایه آموزه‌های اسلامی است. خوشبختانه ابزار این امر مهیاست و در بستر دانشگاهی، درس عرفان عملی در اسلام از گروه معارف اسلامی برای تمامی دانشجویان دوره کارشناسی طراحی و تدوین شده است. اما در سطحی کلان و در جامعه متدینان مسلمان، شناخت معنویت اصیل اسلامی با رویکردی خردورانه امری بایسته و ضروری است؛ چونان که آنان را به لحاظ عقلانی تجهیز سازد و در مواجهه با دریای پر تلاطم شبه‌معنویت‌ها در عصر جدید، یاری‌گر باشد. این اثر، برای هر دو سطح می‌تواند زمینه بحث انتقادی و نهایتاً فهمی نزدیک به آموزه‌های متعالی اسلامی را فراهم کند.

به طور اجمال ساختار پژوهش حاضر بدین ترتیب است؛ در نخستین بخش، به تبیین ضرورت الگوی مقایسه‌ای در تحلیل معنویت اسلامی و مسائل دین‌شناختی در جهان جدید پرداختیم. این بخش از این مسأله سخن می‌گوید که با توجه به وضعیت پیش‌آمده در جهان جدید و افزایش فزاینده اطلاعات و آگاهی‌ها، در معرفی معنویت اسلامی چه الگویی را باید اتخاذ کرد؟ در این بخش و بخش دوم، برخی آمارها ارائه خواهد شد؛ آمارهایی از رشد شبه‌معنویت‌ها و نیز ناکارآمدی بهره‌گیری از الگوی توصیفی صرف در معرفی معنویت اسلامی. پنداره تحجرگرایی بر پایه آمارهای ارائه شده مهمترین برآیند الگوی توصیفی است. همچنین در این بخش، گونه‌ای آسیب‌شناسی از معرفی معنویت اسلامی یا عرفان عملی در اسلام شده است و تلاش گردید در ارائه محتوایی پژوهش، از آن آسیب‌ها دوری شود.

از بخش دوم مباحث ساخت معنویت آغاز می‌شود. این طراحی، با شیوه‌ای منطقی انجام شده است. در گام نخست، طراحی برای معنویت‌خواهی انسان‌پی‌ریزی خواهد

شد؛ تبیین نیاز انسان به معنویت مسأله مهمی است و در آن تلاش شده است بویژه وضعیت دنیای مدرن و مواجهه انسان با الزامات مدرنیته واکاوی گردد.

در گام دوم پژوهش، این مسأله تبیین می‌شود که با توجه به نیاز انسان به معنویت، دستگاه‌های مختلفی برای پاسخ بدین نیاز طراحی شده‌اند که در این میان، با توجه به انتخاب چهار مسأله پیش گفته، چهار دستگاه معنویت‌گرا برگزیده شدند و با رویکرد انتقادی، درون‌محتوای آنها تحلیل می‌شود. این انتخاب‌ها ناظر بر تحلیل آسیب-شناسانه آن چهار مسأله است. نکته دیگر در این گزینش‌ها، تبیین ادعای «بهترین» و «کامل‌ترین» بودن دین اسلام است. اگر چنین ادعائی داشته باشیم که آموزه‌های اسلام در همه ساحات بویژه در ساحت عرفان بهترین و جامع‌ترین‌اند، لزوماً این مسأله باید به صورت مسأله محوری و عینی و با رویکرد مقایسه‌ای و بدور از کنش‌های افراطی و متحجرانه صورت پذیرد.

در گام سوم، طرحی آسان‌یاب از معنویت اسلامی ارائه شده است؛ هم‌الگوی سیر معنوی در معنویت اسلامی طراحی شده و هم برنامه عملیاتی که اشاره به جغرافیای فرآیند طریقت دارد تحلیل گردیده است. از دگر سوی، برخی از مهمترین دعاوی معنویت اسلامی نظیر عشق‌ورزی، خودشناسی و ... به صورت کاربردی ارائه شده است.

در این پژوهش هیچ‌گاه ادعای موفقیت تام و برداشتن گام نهائی وجود ندارد؛ بلکه این اثر را صرفاً پیش‌زمینه‌ای برای طرح‌واره‌ها و نظام‌سازی‌های جدید در این حوزه در نظر می‌گیریم. تلاش شده است در این کتاب، مسائل به نحو واضح و روشن تحلیل گردد و از برخورد‌های هیجانی و غیر مستدل پرهیز شود.

پژوهش حاضر به‌سان طرح‌نامه و شیوه‌نامه‌ای در جهت طراحی کاربردی معنویت اسلامی و تکیه تام بر آموزه‌های اصیل مکتب تشیع بر پایه تعالیم متعالی امامان معصوم علیهم‌السلام است؛ و به آینده‌ای نزدیک دل‌استوار است که این شیوه‌نامه به محتوائی تام با چنین رهیافتی تبدیل شود و معنویت اصیل تشیع صرفاً بر پایه تعالیم معصومان، بازنویسی شود و در جامعه ایران اسلامی، عملیاتی گردد. و انتظار می‌رود

دغدغه‌مندان ساحت معنویت اسلامی، به لحاظ محتوایی و ساختاری، این ساحت را با وجه کاربردی و کارآمدی طراحی سازند و به پیش برند.

امید است جامعه اسلامی ایران، با افتخار، ابعاد مختلف اسلامی‌سازی جامعه بویژه بُعد معنوی - اخلاقی را پیش برد و گام‌هایی عملیاتی برداشته شود. این امر خود زمان‌بر است. اما تعهدی اجتماعی برای پژوهشگران حوزه الهیات در این خصوص وجود دارد. تلاش در انجام مسئولیت اجتماعی در ترویج واقع‌گرایی و زیستن بر پایه آن به هر میزانی که باشد، مطلوب است. انتظار می‌رود خواننده به صورت واقع‌بینانه با مباحث همیاری و مشارکت انتقادی داشته باشند. مسائل در آغاز در قالب طرح مسأله طراحی شده‌اند و بر این اساس، فرصتی برای اندیشیدن بر اساس شیوه تعامل محوری مهیا شده است. اتخاذ رویکرد انتقادی خواننده محترم می‌تواند در ساخت فضای مشارکتی در جهت اثربخشی الگوهای عملیاتی یاری رساند؛ زیرا توسعه فرهنگی جامعه با انتقاد سازنده پیش می‌رود و اگر در پی ایجاد تمدنی در سطح آرمانی و با ویژگی‌ها و شاخص‌های اسلامی باشیم، بدون تردید، لازمه آن، نقد دیدگاه‌ها و نوشتارگان در جهت بوجود آوردن حس مشارکت و امکان گفتگوی آزاد در راستای فرهنگ‌سازی خواهد بود. گزارش‌های انتقادی از شبه‌معنویت‌ها که در این اثر آوردیم، در معرض گفتگوی مؤثر با مخاطبان قرار می‌دهیم؛ این اثر دعوتی است برای نقادی مجدد و فرصتی است برای کامل‌تر شدن و بهتر فهمیدن. امید است این دو انتظار؛ نقادی اثر و تکمیل وجوه کاربردی معنویت اسلامی در پیشگاه خوانندگان واقع شود.

در پایان، از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه و مسئولان محترم انتشارات دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) که زحمت پی‌جویی داور علمی و چاپ و نشر این اثر را عهده‌دار بودند، بسیار سپاس‌گزارم. همچنین از تمامی عزیزانی که در ایجاد انگیزه - های روان‌شناختی، فراهم‌سازی زمینه‌های گفتگو، و رهنمودهای علمی و اخلاقی در راستای تألیف این اثر یاری رسانده‌اند، کمال قدردانی و سپاس را دارم؛ بویژه همسر و فرزندان؛ که در تمامی فراز و فرودهای چند سال اخیر زندگی‌ام در کنارم بودند که

پیشگفتار ■ ۷

یکی موجب آرامش جانم بود و آن دیگری خود جانم؛ و بسیار سخت است میان این یکی و آن دیگری تمایز گذاشت و گونه‌ای وحدت عاشقانه میان این یکی و آن دیگری وجود دارد! این اثر را با احترام و افتخار، تقدیم ایشان و تقدیم به مادرم؛ این نیک‌ترین هستی گشوده و متعالی زندگی‌ام می‌کنم.

هاشم قربانی

عضو هیأت علمی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

www.ketab.ir